

Thorvald Staunings tale ved Arbejdernes Læseselskabs 60-årsjubilæum

Taler

Thorvald Stauning
Statsminister

Dato

8. oktober 1939

Sted

Ukendt

Det er en af den danske Arbejderbevægelses ældste Institutioner, som i dag fejrer Fest i Anledning af, at den har naaet 60 Aars Alderen.

Jeg har været Medlem vel i over 40 Aar, og jeg har deltaget baade i 25 Aars og 50 Aars Jubilæum, og saa gammel er jeg blevet, at jeg ogsaa kan deltage i dag ved 60 Aars Festen.

Arbejdernes Læseselskab maa vurderes meget højt. Dette Selskab spillede en stor rolle – ikke for de talstærke, brede Masser, – men for Eliten i Arbejderbevægelsens Barndom.

Den socialdemokratiske Arbejderbevægelse havde i første Linie de materielle Maal, men det var alle Dage ikke de eneste Maal, thi disse, den økonomiske Højnelse, skulde ogsaa være Midlet, der bidrog til at føre Arbejderklassen frem paa Kulturens Vej.

Det var bestandig en Fortrop, en Elite, der gik opad Trin for Trin, og andre, der ikke evnede at følge med helt til tops, men de kom nogle Trin opad Stigen, og den hele Arbejderbevægelses Hundredtusinder staar i Dag paa et andet Kulturtrin end de, der rejste Arbejderklassen til Organisation og Kamp i Begyndelsen af Halvfjerdserne i forrige Aarhundrede.

Arbejdernes Læseselskab, der grundlagdes i 1879, var Arbejderklassens første Forsøg paa at bryde Uvidenheds Lænker og paa at trænge ind paa Aandslivets Bane.

Bøger var ukendt Luksus for min Barndomstids Arbejdere. Ingen havde Midler til at blive Ejer af en virkelig Bog, men glædede sig ved Aftenpostens Føljeton,

og da Socialisten og senere Social-Demokraten trængte frem, saa gav ogsaa dette Blad den første aandelige Næring til Arbejderne. – Jeg har endnu enkelte Eksemplarer af Social-Demokratens Føljetoner fra min tidlige Ungdom.

For de fremadstræbende Arbejdere, for de forholdsvis faa, der havde Læselyst, var Arbejdernes Læseselskab en rindende Kilde, en Berigelse for dem, der søgte derhen, et Lærested, der har haft sin Betydning sideordnet Parti og Fagforening.

Arbejdernes Læseselskab har sin Historie, og der var Mænd, som helligede sig Gerningen i denne Institution med lignende Nidkærhed som den, hvormed A. C. Meyer kastede sig ud i Agitationen, som P. Knudsen satte ind i Partiet, og som udvistes i den Række af Fagforeninger, der efterhaanden opstod. Og disse Historiens Mænd de øvede deres store Gerning, og de tiltrak Aandens Stormænd, som gerne bidrog til at sprede Lys, hvor der før var Mørke.

Jeg har glædet mig ved Søndags-Foredragene over Georg Brandes, over Herman Trier, over Sofus Schandorf og over mange andre, som mødte og tændte Lys for Datidens Ungdom.

Og Bøgerne kaldte os. Her var Udvalg, her kunde vi hente Søren Kierkegaards Filosofi, Darwins Udviklingslære, Pontoppidans, J.P.Jacobsens og Drachmanns danske Værker og de aarlige Begivenheder: Henrik Ibsens, Bjørnstjerne Bjørnsons, Kjellands og Jonas Lies pragtfulde Litteratur.

Guldalderens forfattere rykkede straks ind i "Skabet", som var Datidens populære Betegnelse paa Arbejdernes Læseselskab, og saa gik deres Værker fra Haand til Haand og skabte Glæde, Lysning og Højtid i Arbejdernes Sind og dermed i deres Hjem.

Tiderne har ændret saa meget. Socialdemokratiet er trængt sejrende frem, og Folkets Oplysning er for en Del blevet en offentlig Opgave. Kommunerne har med Statens Medvirken skabt pragtfulde Biblioteker og Læsesale. De faa Pionerer fra Nansengade har gjort deres Gerning. De lagde Grunden, de konstaterede Trangen, og Arbejderklassens Repræsentanter i Stat og Kommune førte Bibliotekerne ud til Folket, og hvor der før var ti eller Hundrede, der læste en Bog, er der nu Tusinder, ja Titusinder.

Det er Arbejderklassens Værk, men det var Arbejdernes Læseselskab, som lærte

os at læse, som vækkede Interessen for Bogen og igennem Læsning lærte Masserne at tænke og at handle.

Arbejdernes Læseselskab har ikke blot Personal-Historie, det har haft en Mission og har en Historie om en betydningsfuld Gerning, som nu er overflødiggjort af endnu større Institutioner.

Men Arbejdernes Læseselskab lever og har nu sin Plads i Arbejdernes Oplysningsarbejde, en betydningsfuld Plads og en betydelig Opgave.

Paa Oplysningsarbejdet beror det, om Arbejderne skal blive dygtige nok til at beherske Fremtiden, til at medvirke i en sund og lykkelig Udvikling.

Den Tid, vi nu oplever, de Begivenheder, der udspilles for os, de Magter, der synes at beherske Menneskene, synes at vise os, i hvor høj Grad Oplysning og Kultur savnes. Her hides Mennesker op til Kamp imod andre mennesker, her anvendes de store, geniale Opfindelser i djævelsk Krigsførelse samtidig med, at Million-Befolkninger bevidst søges paavirket ved Sult.

Frygtelige Oplevelser byder Tiden. Vældige Omvæltninger finder Sted i de menneskelige Samfund. Nationer og Landegrænser forsvinder, og nye Sammenslutninger og nye Grænser fastlægges. Ogsaa i Henseende til Folkeret og mellemfolkelig Ret er der sket store Forandringer, som det er svært at affinde sig med. Men det er sikkert, at Tiden bryder ned paa det Kulturværk, som Slægtled har arbejdet paa. Demoralisation, Forraelse, Mangel paa Respekt for Mennesker og Menneskeliv det er, hvad Tiden viser os – og ingen kan se Enden paa den Tilstand, som raader, man taler dristigt om flere Aars forestaaende Krig.

Vi er udenfor Krigen, vort lille Land og vort lille Folk har ikke en Mission paa Slagmarken. Vi ønsker at lave i Fred med alle. Vi afskyr Krig og Overgreb, og vi beklager, at Fredens Lære ikke er antaget af alle Mennesker.

Vi vil søge at fortsætte vort Arbejde i Kulturens Tjeneste, thi Tiden kræver Oplysning og Kultur. Tusinder af Mennesker, ogsaa i vort land, lever endnu i Uvidenhedens Mørke; for dem maa Lyset tændes, og Arbejderbevægelsen har heldigvis ikke indstillet sin Oplysningsvirksomhed. Arbejdernes Læseselskab har fremdeles – under ændrede Former – sin gamle Mission.

Til Lykke paa denne Jubilæumsdag, men navnlig til Lykke med fortsat Oplysning blandt Landets Ungdom, blandt danske Arbejdere.

Kilde

Rigsarkivet: Statsministeriet Thorvald Stauning, Embedsarkiv. 1929-1942 (0001+M01). Taler, artikler med videre.

Kildetype

Maskinskrevet manuskript

Tags

Festtale, Socialdemokratiet, Taler om velfærdsstaten

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thorvald-staunings-tale-ved-arbejdernes-laeseselskabs-60-arsjubilaeum>